СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко М. ПДВ для ФОП та оподаткування посилок: що передбачають 12 маяків МВФ для України. Факти ICTV. 27.02.2026. URL:https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20260227-pdv-dlya-fop-ta-opodatkuvannya-posylok-shho-peredbachayut-12-mayakiv-mvf-dlya-ukrayiny/ (дата звернення: 02.10.2026).
2. Ukraine: Request for an Extended Arrangement under the Extended Fund Facility and Cancellation of the Current Arrangement : IMF Country Report No. 26/58. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2026. URL: https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=574341 (дата звернення: 02.10.2026).
3. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 № 1218-р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1218-2023-%D1%80 (дата звернення: 02.10.2026).
4. Ukraine: 2026 Article IV Consultation and First Review of the Extended Arrangement: IMF Country Report No. 26/188. Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2026. URL:https://www.imf.org/-/media/files/publications/cr/2026/english/1ukrea2026002.pdf (дата звернення: 02.10.2026).
5. Малиовська А. Рада ухвалила закон про «податок на OLX»: що зміниться для цифрових платформ. Факти ICTV. 09.06.2026. URL:https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20260609-rada-uhvalila-zakon-pro-podatok-na-olx-shho-zminitsya-dlya-tsifrovih-platform/ (дата звернення: 02.10.2026).

УДК 349.42(477)

БОГДАНЕВИЧ Д.І., магістрантка
Науковий керівник – **ЛИННИК Т.В.,** канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

КОЛІЗІЯ МІЖ ПРАВОМ НА ПРИВАТНІСТЬ ТА ІНТЕРЕСАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У тезах досліджено колізію між правом особи на приватність та необхідністю забезпечення національної безпеки в умовах цифровізації. Розглянуто допустимість втручання держави у приватне життя шляхом застосування засобів таємного спостереження, перехоплення електронних комунікацій та обробки цифрових даних. Проаналізовано критерії законності, необхідності й пропорційності такого втручання, сформовані у практиці Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: право на приватність, національна безпека, цифровізація, персональні дані, таємне спостереження, електронні комунікації, Європейський суд з прав людини.

Стрімкий розвиток цифрових технологій суттєво розширив можливості держави щодо збирання, зберігання та аналізу інформації про особу. Цифрові засоби спостереження, перехоплення електронних комунікацій, аналіз метаданих та автоматизована обробка великих масивів інформації можуть бути важливими інструментами протидії тероризму, шпигунству, кіберзагрозам та іншим ризикам для національної безпеки. Водночас застосування таких технологій створює небезпеку надмірного втручання держави у сферу приватного життя людини.

Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції закріплено у статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1]. Водночас частина друга цієї статті допускає втручання органів державної влади у здійснення зазначеного права, якщо таке втручання здійснюється згідно із законом та є необхідним у демократичному суспільстві, зокрема в інтересах національної і громадської безпеки. Отже, сама Конвенція передбачає можливість обмеження приватності, проте встановлює для цього чіткі правові умови.

Колізія виникає через необхідність одночасно забезпечити два суспільно значущі інтереси. З одного боку, держава має позитивний обов’язок захищати населення та реагувати на реальні загрози національній безпеці. З іншого боку, необмежений доступ державних органів до електронних комунікацій і персональних даних створює ризик свавільного контролю за особою. Саме тому посилання на національну безпеку не може автоматично виправдовувати будь-яке втручання у приватність.

Особливе значення для визначення меж допустимого цифрового спостереження має рішення Великої палати ЄСПЛ у справі «Centrum för rättvisa v. Sweden» від 25 травня 2021

року [2]. Справа стосувалася шведського режиму масового перехоплення електронних комунікацій у сфері зовнішньої розвідки. Суд виходив із того, що застосування такого механізму може переслідувати легітимну мету захисту національної безпеки, однак через масштаб втручання воно повинно супроводжуватися достатніми та ефективними гарантіями проти зловживань.

У справі «Centrum för rättvisa v. Sweden» ЄСПЛ приділив особливу увагу контролю за всіма етапами масового перехоплення: визначенню цілей спостереження, вибору параметрів пошуку, використанню та зберіганню отриманих матеріалів, передачі інформації іншим органам і подальшому незалежному нагляду. Суд встановив порушення статті 8 Конвенції через недостатність окремих гарантій у системі. Це підтверджує, що навіть за наявності легітимної мети захисту національної безпеки втручання у приватність повинно відповідати вимогам необхідності та пропорційності.

Подальший розвиток підходів ЄСПЛ до цифрового спостереження відбувся у справі «Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom», рішення Великої палати у якій було ухвалено 25 травня 2021 року [3]. Справа стосувалася, зокрема, режиму масового перехоплення комунікацій. Суд визнав, що масове перехоплення саме по собі не є несумісним із Конвенцією, однак через масштаб такого втручання система повинна супроводжуватися посиленими гарантіями на всіх етапах процесу.

У цій справі ЄСПЛ сформулював підхід «end-to-end safeguards», тобто гарантій від початку до завершення процесу перехоплення. Особливого значення набувають незалежне санкціонування заходу, контроль за вибором параметрів пошуку та осіб, пов'язаних із ними, незалежний нагляд за реалізацією спостереження, а також ефективний подальший перегляд. Відсутність належних гарантій може перетворити технологічно ефективний механізм захисту держави на інструмент непропорційного втручання у приватність.

Цифровізація посилює проблему ще й через обсяг інформації, який може бути отриманий про людину. Метадані, історія комунікацій, місцезнаходження, цифрові зв'язки та інші відомості у сукупності здатні створити детальний профіль поведінки особи навіть без ознайомлення зі змістом її повідомлень. Тому правовий захист має поширюватися не лише на зміст приватного листування, а й на пов'язані з комунікаціями цифрові дані.

В умовах збройної агресії та підвищених безпекових ризиків для України питання співвідношення приватності й національної безпеки набуває особливої актуальності. Потреба держави швидко виявляти загрози, протидіяти диверсійній, розвідувальній та кібернетичній діяльності об'єктивно підвищує значення цифрових засобів контролю. Однак надзвичайність безпекової ситуації не усуває потреби у правових гарантіях, визначеності повноважень компетентних органів та дієвому контролі за їх реалізацією.

Важливою умовою правомірності втручання є якість законодавства. Норми, що дозволяють таємне спостереження або доступ до цифрових даних, мають бути достатньо чіткими та передбачуваними, визначати межі дискреції державних органів, підстави і тривалість втручання, порядок зберігання, використання, передачі та знищення отриманої інформації. Особливе значення має незалежний контроль, оскільки особа зазвичай не знає про застосування щодо неї таємних заходів і не може самостійно захистити свої права під час їх здійснення.

Таким чином, цифровізація не усуває традиційної колізії між свободою особи та безпекою держави, а надає їй нового масштабу. Чим ширшими стають технічні можливості спостереження, тим більшого значення набувають принципи законності, необхідності, пропорційності, незалежного контролю та ефективного правового захисту. Національна безпека є легітимною підставою для обмеження приватності, однак не може розглядатися як необмежена підстава для цифрового контролю.

Отже, право на приватність та інтереси національної безпеки перебувають у складному взаємозв'язку, особливо в умовах стрімкої цифровізації. Використання таємного спостереження і перехоплення електронних комунікацій може бути виправданим необхідністю захисту держави та суспільства, однак лише за умови дотримання вимог статті 8 Конвенції та наявності ефективних гарантій проти свавільного втручання.

Подальше вдосконалення правового регулювання має бути спрямоване на чітке визначення підстав і меж цифрового спостереження, забезпечення незалежного санкціонування та контролю, встановлення правил використання, зберігання і знищення отриманих даних та гарантування ефективних засобів правового захисту. Застосування підходів ЄСПЛ дозволяє забезпечити справедливий баланс між потребою держави захищати національну безпеку та обов'язком поважати приватне життя людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року.
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Centrum för rättvisa v. Sweden» від 25 травня 2021 року, заява № 35252/08.
3. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom» від 25 травня 2021 року, заяви № 58170/13, № 62322/14 та № 24960/15.
4. Посібник зі статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: право на повагу до приватного і сімейного життя. Європейський суд з прав людини.

УДК 1(477)(091): 17.022.1

ВАХНА С.О., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **ГРЕК І.М.,** асистент
Білоцерківський національний аграрний університет

КОРДОЦЕНТРИЗМ ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ТА ЦІННІСНА ОСНОВА УКРАЇНСЬКОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ: ВІД ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ДО СУЧАСНОСТІ

Досліджено кордоцентризм як засадничу інтенцію української філософської думки та світоглядної традиції. Проаналізовано генезу «філософії серця» у спадщині Григорія Сковороди, її концептуалізацію в класичній вітчизняній філософії та трансформацію у соціокультурних і ресурсно-емоційних практиках сучасності.

Ключові слова: кордоцентризм, філософія серця, Григорій Сковорода, українська ментальність, екзистенційні цінності, самопізнання, внутрішня свобода.

Кордоцентризм («філософія серця») становить одну з найбільш виразних і самобутніх рис українського духовно-філософського дискурсу. В умовах сучасних системних викликів, трансформації ідентичності та пошуку екзистенційних опор особливої актуальності набуває звернення до глибинних джерел вітчизняної ментальності, де серце виступає не лише біологічним органом чи символом почуттів, а й центром цілісного духовного життя, пізнання та морального вибору особистості.

Фундатором кордоцентричної традиції в українській думці постає Григорій Сковорода, який розглядає серце як внутрішній духовний центр людини, джерело думки, волі та автентичного буття. У сковородинській концепції «двох натур» і «трьох світів» саме серце є сполучною ланкою між тлінним зовнішнім і вічним внутрішнім. Мислитель наголошує на пріоритеті внутрішньої гармонії над зовнішніми атрибутами, зазначаючи: «Все минає, а любов після всього зостається. Все минає, але не Бог і не серце» [1]. У цьому контексті серце стає органом богопізнання та самопізнання — безпосереднього осягнення власної «сродності».

Сковородинський кордоцентризм тісно пов'язаний із концепцією «сродної праці» та ідеєю внутрішньої свободи. Справжнє щастя людини, за Сковородою, можливе лише за умови слухання власного серця, а не зовнішніх соціальних приписів чи поверхових спокус. Філософ стверджує: «Серце тоді сите, коли воно любить те, що йому сродне» [1, с. 215]. Орієнтація на серце як вищий критерій істини уможливлює збереження людської гідності та духовної автономії навіть за умов несприятливих зовнішніх обставин.

У подальшому ця інтенція знайшла свій розвиток у працях Памфіла Юркевича, який концептуалізував «філософію серця» як противагу однобічному раціоналізму, а також у творчості Тараса Шевченка, Лесі Українки та Дмитра Чижевського. У сучасній українській ментальності кордоцентризм проявляється у високому рівні емпатії, емоційній чутливості,